

Stereotypizace Romů a Vietnamců v české společnosti

Štěpán Bezouška

Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, Kamýcká 129, 165 21 Praha-Suchbát, xbezs100@studenti.czu.cz

Abstract

Main objective of this study is to determine the perception of Roma and Vietnamese minority by the Czech majority society. Analyzed is mainly reality whether there is a different view between selected minorities. The empirical part of the study is devoted to the research, which examines the existence of the differences in the perception of Roma and Vietnamese depending on interviewee's gender, age, education and residence. The research is based on questionnaire survey. The dependence is statistically tested in all cases.

Keywords

Stereotypes, prejudices, ethnicity, Roma, Vietnamese, Czech Republic, quantitative research

Klíčová slova

Stereotypy, předsudky, etnicita, Romové, Vietnamci, Česká republika, kvantitativní výzkum

Úvod

Tato studie se soustředí na otázku stereotypních obrazů, které majoritní česká společnost konstruuje o dvou vybraných národnostních menšinách. Zaměřil jsem se na skupiny, které patří v tomto ohledu mezi nejvíce zatížené – Romy a Vietnamce. K vytváření a šíření negativních heterostereotypů přispívají významnou měrou mimo jiné média. O Romech informují často v souvislosti s kriminalitou a problémovým soužitím. O Vietnamcích se zase hovoří v kontextu prodeje padělků různého zboží a nízkými cenami ničící konkurenci. Jedná se pouze o účelové zkreslení obrazu obou menšin, které v reálném životě nejsou spojeny pouze s negativními stereotypy? Opravdu českou společnost na těchto komunitách dráždí uvedené atributy, respektive existují i jiné, které na nich naopak oceňují? Právě na tyto otázky se bude snažit následující text najít odpověď a zároveň chce odhalit, jaká je percepce romské a vietnamské komunity českou společností.

Teoretické zázemí studie

Tato studie pracuje s několika termíny, jejich současné pojetí ve společenských vědách zde bude vysvětleno. Začneme pojmem etnicita, jehož tradiční pojetí bylo primordialistické a esencialistické a nahlíželo na tento fenomén jako neměnnou danost. Zlomové se v tomto ohledu staly úvahy norského sociálního antropologa Frederika Bartha, který se na konci

šedesátých let odvrátil od hledání kulturně podmíněného obsahu etnicity a začal se soustředit na etnické hranice, které se mezi etnickými identitami vytváří.¹ Na tento koncept navázali a následně ho rozšířili další vědci. Britský sociolog Anthony D. Smith například uvádí, že etnicita je specifickým druhem kolektivní identity, ve které je zdůrazňována role mýtů o původu a role historické paměti.² Etnicita je tedy identitárním konstruktem: „*Etnická či národnostní identita není ničím původním, vrozeným a odjakživa daným, ale výsledkem výchovného, politického a osvětového působení, které například v případě moderního českého národa proběhlo v průběhu 19. století.*“³ Tomáš Hirt k tomu dodává, že pod pojmem etnicita se skrývá vztah mezi skupinami, ve kterých se členové jedné považují za odlišné od jedinců v ostatních skupinách. Jedná se tedy o relaci mezi „My“ a „Oni“, která se vytváří prostřednictvím etnodiferenčních znaků, jakými mohou být např. jazyk, náboženství, zvyky a tradice a především představa o společném etnickém původu.⁴

Obdobně jako u etnicity také národ disponuje konkrétními charakteristikami jako náboženství, jazyk a další jen do té míry, v níž tyto aspekty přispívají k pocitu jedinečnosti a skupinové sebeidentity.⁵ Jeden z nejdůležitějších znaků národní identity je jazyk, ani ten ovšem nelze automaticky chápat jako kritérium příslušnosti k národu, poněvadž existuje mnoho soupeřících národů, které hovoří stejným jazykem, a naopak existují lidé, kteří se rozhodli nenáležet ke skupině stejně hovořících lidí. Příkladem jsou Rakušané po 2. světové válce, přestože se do té doby pokládali za Němce.⁶ Jeden z důležitých momentů je existence vlastního státu či snahy o jeho vytvoření. Ovšem ani tato podmínka nemusí být vždy naplněna, mnoho národů bez států se za národy považuje.

Obecně se rozlišují dva modely národa. Jedná se o národ na občanském principu, tzv. francouzský model, který dává do souvislosti národ a občanství. Součástí národa je z tohoto úhlu pohledu každý, kdo je občanem daného státu bez ohledu na etnický původ. Opakem je etnický model, který dává rovnítko mezi národem a etnickou skupinou. Etnický nacionalismus může vytvářet mnoho třecích ploch, jako např. když si dominantní etnická skupina nárokuje teritorium, na kterém žije. V době, kdy moderní národy vznikaly, se tento

¹ Srov. BARTH, F. *Ethnic groups and boundaries. The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget, 1969.

² SMITH, A. D. Etnický základ národní identity. In: HROCH, M. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 271.

³ HIRT, T.; JAKOUBEK, M. Situace „romských“ populací v ČR: ne-etnický výkladový model. In: LEONTIYEVA, Y. *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 73.

⁴ HIRT, T. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu*. [online]. 2007 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistického-pojeti>

⁵ CONNOR, W. Národ je národ, národ je stát, národ je etnická skupina, národ je... In: HROCH, M. *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 169.

⁶ HOBSBAWM, E. *Globalizace, demokracie a terorismus*. Praha: Academia, 2009, s. 115.

model rozšířil ve střední a východní Evropě, občanský princip se uplatnil v západní Evropě. Nejznámější modernistický teoretik národa a nacionalismu Ernest Gellner pak podává následující vymezení pojmu národ: „*Lidé chtějí být politicky sjednoceni se všemi těmi, a jenom s těmi, kdož sdílejí jejich kulturu. Státy se tedy snaží rozšiřovat své hranice až k hranicím svých kultur a chránit a prosazovat svou kulturu v hranicích své moci. Sloučení vůle, kultury a státní jednotky se stává pravidlem, které se neporušuje ani snadno ani často.*“⁷

V rámci zkoumání pojmů etnicity a národa je běžně zvykem rozlišovat mezi dvěma základními konceptuálními proudy, kterými jsou primordialismus a modernismus. Primordialismus je chápán jako souhrnné označení tezí, že příslušnost k danému národu je naprosto přirozenou součástí lidského bytí, která má velmi starobylý původ. Nejedná se tak zcela o teorii, jako spíše o přístup k dané problematice. Primordialismus je součástí etno-politiky a nacionalismu a chápe národy a etnicitu jako určité přirozené a odvěké entity. S tím však nesouhlasil zejména Ernest Gellner, který primordialismus a názor, že národy fungují jako přirozený a Bohem daný řád, pokládal za mýtus a samotný národ pokládal za smyšlený konstrukt.⁸ Opozici k primordialismu tvoří modernismus, jenž vychází z tvrzení, že národy a etnika vznikají až v moderní době a jsou vytvářeny až skrze specifické společenské a historické podmínky. Samotné pojetí modernismu se pak štěpí dle řady odlišných konceptů, z nichž nejznámějšími jsou konstruktivismus a instrumentalismus. U konstruktivismu je kladen důraz zejména na ideologicko-konceptuální aspekty tvorby národů. Instrumentalismus poté chápe nacionalismus jako: „...*praktický nástroj (instrument), jímž politické ‚elity‘, resp. lidé aspirující na tuto společenskou pozici, dosahují masové podpory při soupeření o bohatství, prestiž a moc.*“⁹

Mezi tématy, které se v rámci uvažování o etnické a národní identitě ve společenskovědním diskurzu řeší, patří bezpochyby otázka etnické/národní stereotypizace. Významný americký filosof a žurnalista Walter Lippmann¹⁰, autor pojmu stereotyp, uvádí, že v naprosté většině případů naše vnímání okolní reality neprobíhá nejprve od pozorování k definování, ale právě naopak. Abychom mohli pozorovat určité jevy, musí být nejprve předem definovány. Tyto definice jsou tvořeny kulturou ve formě stereotypů. Tento způsob vnímání světa a okolní reality je tak dle Lippmanna velmi úsporný a nezatěžuje mysl neustálým přívalům zcela nových objevů a vjemů.

⁷ GELLNER, E. A. *Národy a nacionalismus*. Praha: Josef Hříbal, 1993, s. 66.

⁸ HIRT, T. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu*. [online]. 2007 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

⁹ HIRT, T. *Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu*. [online]. 2007 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>

¹⁰ LIPPMANN, W. *Public opinion*. New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers, 1997, s. 81.

Stereotypy pramení z přesvědčení, že určité osobě jsou vlastní určité vlastnosti jenom proto, že náleží do určité skupiny, které jsou tyto vlastnosti přisuzovány jako typické. Tyto vlastnosti jsou potom připisovány všem členům skupiny bez zohlednění individuálních odlišností. Výsledkem často bývá nepřiměřená generalizace a až přílišné zjednodušení.¹¹ Stereotypy, které se vztahují ke kategorii, již je příslušný jedinec předmětem, jsou tzv. autostereotypy, naopak stereotypy zaujímané k jiným skupinám jsou tzv. heterostereotypy.¹² Stereotypy mohou být jak pozitivní, tak negativní, byť při konstrukci obrazů o „těch druhých“ převažují negativní konotace, které do jisté míry souvisí s přirozenou touhou vidět sama sebe a vlastní skupinu v tom lepším světle.

Metodologie výzkumu

Hlavním cílem studie bylo za využití dotazníkového šetření zjistit, jak pohlíží majoritní česká společnost na jinoetnické skupiny, konkrétně na Romy a Vietnamce. Zkoumána byla zejména skutečnost, zda se liší pohled na vybrané etnické menšiny a zda existuje názorový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů.

V rámci dotazníkového šetření, které probíhalo v měsíci únoru 2015, odeslalo vyplněný dotazník celkem 267 respondentů. Ovšem ne všichni respondenti vyplnili dotazník zcela správně, tudíž byl celkový počet kompletně vyplněných dotazníků redukován na konečných 256 responzí.

Sociodemografické údaje

Výběrový soubor z celkového počtu 256 respondentů, kteří byli účastníky šetření, tvořilo 137 žen (54 %) a 119 mužů (46 %).

Tabulka 1. Pohlaví respondentů

Popisky řádků	Počet z Pohlaví:	%
Muži	119	46 %
Ženy	137	54 %
Celkový součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti byli dále roztrženi do pěti věkových kategorií. Toto rozdělení bylo následující. Ve věku od 15–26 let vyplnilo dotazník 126 respondentů (49 %), v kategorii

¹¹ WEINEROVÁ, R. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Praha: Karolinum, 2014, s. 9–10.

¹² HNILICA, K. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: pojmy, měření, teorie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2010, s. 17.

27 až 34 let bylo zaznamenáno 48 respondentů (19 %), v následující kategorii 35–44 let toto číslo činilo 32 respondentů (13 %), předposlední kategorii tvořili lidé ve věku 45–60 let, kterých bylo celkem 29 (11 %) a poslední kategorií byli lidé starší 60 let, kterých vyplnilo dotazník 21, což činí 8 % ze všech zúčastněných.

Tabulka 2. Věk respondentů

Věk	Součet	%
15–26 let	126	49 %
27–34 let	48	19 %
35–44 let	32	13 %
45–60 let	29	11 %
Více než 60 let	21	8 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Dle nejvyššího dosaženého vzdělání byli respondenti rozděleni do šesti následujících skupin. První skupinu tvořili respondenti se základním vzděláním, kterých bylo celkem 23 (9 %), druhou skupinu tvořili vyučení, danou kolonku zaškrtnulo 10 (4 %). Třetí skupinu tvořili respondenti se středoškolským vzděláním, avšak nezakončeným maturitní zkouškou, takových se dotazníkového šetření zúčastnilo 8 (3 %). Nejpočetnější skupinu tvořili absolventi středních škol s vykonanou maturitní zkouškou, těch bylo 110 (43 %), pátou skupinu tvořili absolventi vyšších odborných škol, kterých bylo 7 (3 %) a poslední skupinu tvořili vysokoškolsky vzdělaní, kterých se výzkumu zúčastnilo 98, tedy 38 % z celku.

Tabulka 3. Vzdělání respondentů

Vzdělání	Součet	%
Základní	23	9 %
Vyučen/a	10	4 %
Středoškolské bez maturity	8	3 %
Středoškolské s maturitou	110	43 %
Vyšší odborné vzdělání	7	3 %
Vysokoškolské	98	38 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Závěrečným sociodemografickým faktorem je bydliště respondentů. Za bydliště je považováno místo, kde dotazovaní tráví většinu roku, nemusí jím tedy zcela nutně být jejich trvalé bydliště. Respondenti vybírali ze čtyř možných skupin. První skupinu tvořily obce do 5 000 obyvatel, ke které se přihlásilo 47 zúčastněných (19 %), druhou skupinu tvořila města s počtem obyvatel do 40 000 včetně, v takových žije 62 dotazovaných (24 %). Třetí skupinou byla města s počtem obyvatel od 40 001 do 100 000 včetně, ve kterých žije 44 respondentů (17 %). Poslední skupinou byla města s počtem obyvatel nad 100 000, kterých

je v České republice šest, konkrétně Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec a Olomouc, ve kterých žije 103 respondentů, což činí 40 % dotazovaných z výběrového souboru.

Tabulka 4: Bydliště respondentů

Popisky řádků	Počet z Bydliště:	%
Obec do 5 000 obyvatel	47	19 %
Město s počtem obyvatel do 40 000 včetně	62	24 %
Město s počtem obyvatel 40 001–100 000 včetně	44	17 %
Město nad 100 000 obyvatel	103	40 %
Součet	256	100 %

Zdroj: Vlastní zpracování

Percepce Romů českou společností

Z výsledků dotazníkového šetření byla postupně testována vazba mezi obecným nahlížením na Romy v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Všichni respondenti byli vyzváni k zodpovězení otázky: „*Jaké je Vaše vnímání romské komunity?*“, přičemž měli na výběr ze čtyř možných odpovědí. Byly jimi: „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Odpovědi respondentů byly jedním znakem testované nulové hypotézy. Druhým znakem bylo buď pohlaví, věk, vzdělání nebo bydliště respondentů.

Percepce Romů v závislosti na pohlaví

$H_{0(1)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Romů.

Tabulka 5: Percepce Romů v závislosti na pohlaví

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Pohlaví:					
Ženy	10	76	33	18	137
Muži	2	83	28	6	119
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 10,839$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy větší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla zamítáme nulovou hypotézu $H_{0(1)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru existuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi pohlavím respondentů a jejich vnímáním romské komunity.

Tato závislost tak naznačuje, že ženy vnímají romskou komunitu příznivěji než muži. Sedm procent žen totiž označilo své vnímání zástupců romského etnika jako pozitivní. Mužů

s pozitivní percepcí Romů byla necelá 2 %. Vypovídající je rovněž negativní vnímání Romů. Za takové jej označilo 55 % žen, u mužů toto číslo činilo 70 %. Neutrálně vnímá romské etnikum shodně 24 % žen i mužů.

Percepce Romů v závislosti na věku

$H_{0(2)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Romů.

Tabulka 6: Percepce Romů v závislosti na věku

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Věk:					
Lidé do 26 let včetně	6	75	29	16	126
Lidé starší než 26 let	6	84	32	8	130
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 3,262$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(2)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a jejich vnímáním romské komunity.

Z generačního pohledu jsou zde patrné pouze minimální rozdíly. Svůj vztah k Romům jako pozitivní označilo necelých 5 % respondentů do 26 let včetně. Stejný poměr respondentů (5 %) byl zaznamenán rovněž u jedinců starších 26 let. Negativní postoj k romskému etniku zaujímá 60 % dotazovaných do 26 let věku včetně. U starší generace je tomu tak v 65 % případů. Neutrální postoj zaujímají obě skupiny téměř totožně, konkrétně 23 % jedinců mladších 26 let včetně a 25 % jedinců starších 26 let. Tyto drobné rozdíly ovšem zcela jistě nestačí na prokázání statisticky významné závislosti ve vnímání romské komunity na základě věku.

Percepce Romů v závislosti na vzdělání

$H_{0(3)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na vzdělání.

Tabulka 7: Percepce Romů v závislosti na vzdělání

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Vzdělání:					
Nížeší vzdělání	7	95	36	13	151
Vyšší vzdělání	5	64	25	11	105
Součet	12	159	61	24	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 0,271$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(3)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich vnímáním romské komunity.

Rozdíly mezi jednotlivými proměnnými znaku u vzdělání respondentů jsou ještě menší, než tomu bylo u závislosti na věku respondentů. Pozitivní postoj k zástupcům romské komunity zaujímá shodně 5 % obyvatel jak s nižším, tak s vyšším vzděláním. Za negativní ho považuje 63 % jedinců s nižším vzděláním a 61 % jedinců s vyšším vzděláním. Neutrálně vnímá romskou komunitu opět shodně 24 % obyvatel s nižším i vyšším vzděláním. Závislost vzdělání na vztahu k Romům se tedy ani v tomto případě neprokázala.

Percepce Romů v závislosti na bydlišti

$H_{0(4)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Romů v závislosti na bydlišti.

Tabulka 8: Percepce Romů v závislosti na bydlišti

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální	Nevím	Součet
Pohlaví					
Město nad 100 000 obyvatel	4	59	26	14	103
Obce do 100 000 obyvatel včetně	8	100	35	10	153
Součet	12	159	61	24	256

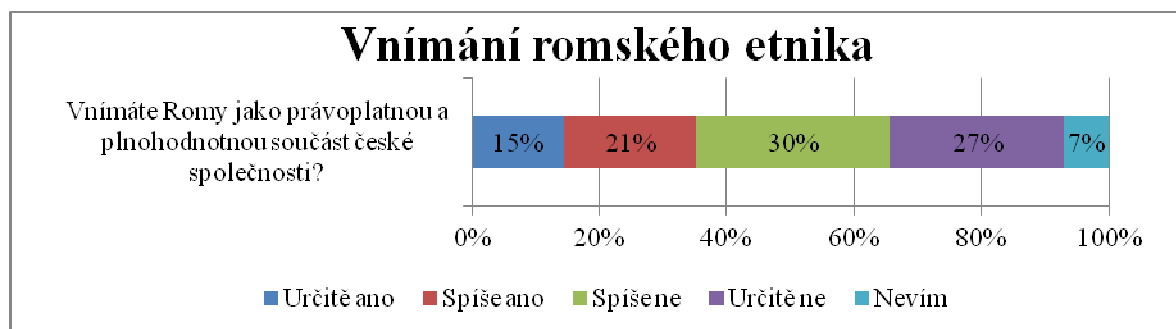
Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 4,299$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(3)} = 7,815$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(4)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém

souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a vnímáním romské komunity.

Pouhá 4 % respondentů žijících ve městech s počtem obyvatel nad 100 000 označila své vnímání romské komunity jako pozitivní. U obyvatelstva žijícího v obcích do 100 000 obyvatel včetně to však nebylo výrazně více, zde se jednalo o 5 % jedinců. Za negativní označilo svůj vztah k Romům 57 % dotazovaných žijících v městech s více než 100 000 obyvateli a 65 % respondentů žijících v menších obcích. Neutrální postoj zaujalo 25 % obyvatel žijících ve velkých stotisícových městech a 23 % obyvatel žijících v menších obcích České republiky.

Výzkum byl rovněž zaměřen na analýzu současných postojů a vztahu respondentů k Romům a na interpretaci stereotypů spojených s romským etnikem v České republice. Dotazovaným byly kladeny otázky mapující uvedené oblasti. Nejprve byla respondentům položena otázka týkající se postavení Romů v české společnosti, tedy zda jsou chápáni jako právoplatná a plnohodnotná součást společnosti.

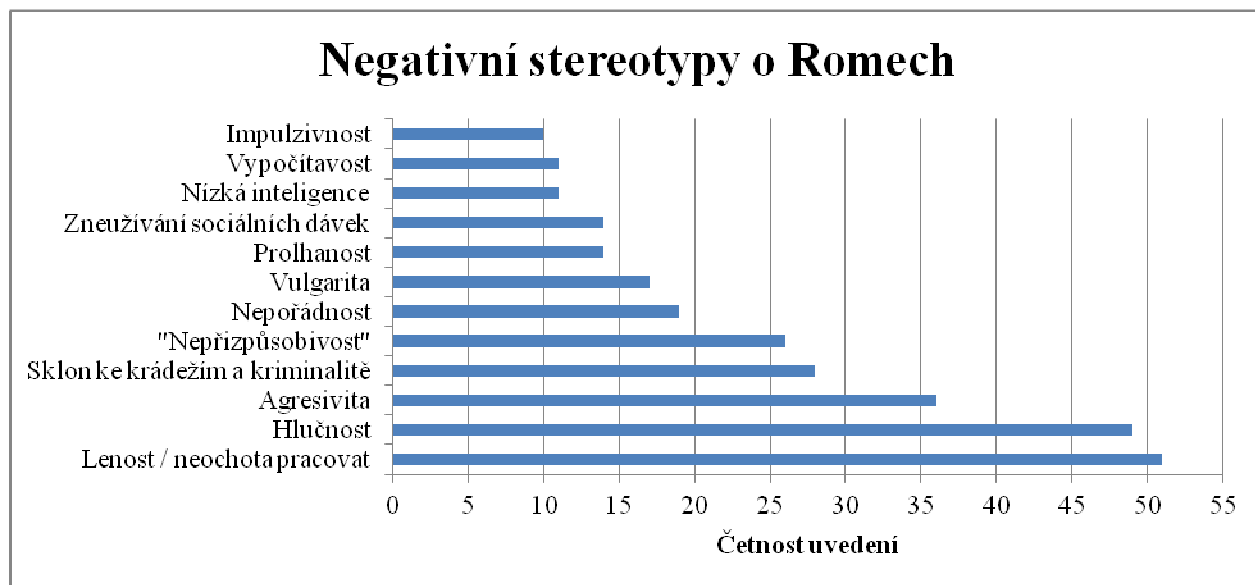

Graf 1. Vnímání romského etnika

Zdroj: Vlastní zpracování

Přibližně jedna třetina respondentů považuje Romy za právoplatné a plnohodnotné spoluobčany, konkrétně odpovědělo určitě ano 37 z nich (15 %) a spíše ano 53 (21 %). Spíše ne vybralo 78 dotázaných (30 %) a určitě ne 70 dotazovaných (27 %). Nejmenší skupinu 18 respondentů (7 %) tvořili ti, kteří nevěděli, zda vnímají romské etnikum jako právoplatnou a plnohodnotnou součást ČR.

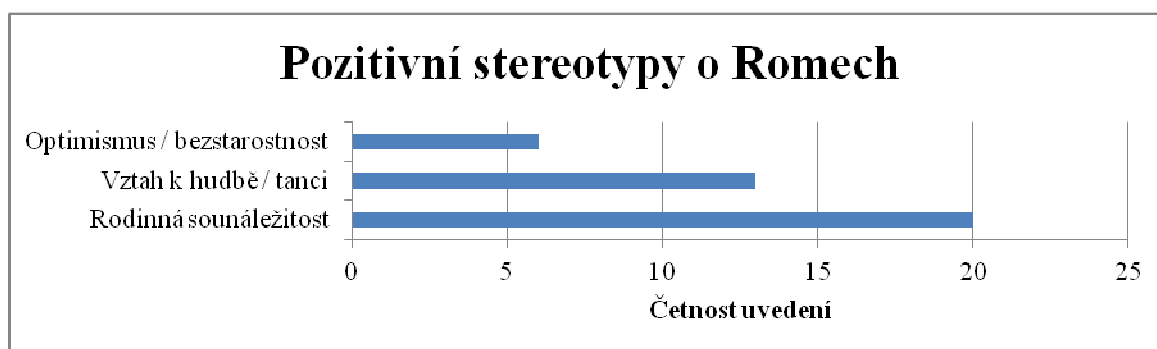
Ačkoliv nelze na základě etnické příslušnosti prisuzovat jedincům morální a duševní vlastnosti, 76 % dotazovaných uvádí, že existují určité „typicky romské vlastnosti“. Připisované stereotypy byly v naprosté většině případů negativního charakteru.

Graf 2. Negativní stereotypy o Romech

Zdroj: Vlastní zpracování

Každý z respondentů měl možnost uvést neomezený počet kategorií, které přisuzují tomuto etniku. Na povrch vyplynuly především negativně laděné heterostereotypy. Nejčastěji se zde vyskytovala představa o „lenosti“ a „neochotě pracovat“, která byla vyjádřena 51 krát. Dále respondenti přisuzovali Romům charakteristiku jako hlučnost, agresivitu, sklon ke krádežím a kriminalitě. Často byla také jmenována tzv. nepřizpůsobivost, nepořádnost, vulgarita, prolhanost a zneužívání sociálních dávek. Méně časté zastoupení vykazovaly stereotypy o nízké inteligenci, vypočítavosti a impulzivnosti.

O poznání méně početnou skupinu tvořily pozitivní heterostereotypy. Jednalo se např. o rodinnou sounáležitost, kladný vztah k hudbě a tanci, optimismus a bezstarostnost.

Graf 3. Pozitivní stereotypy o Romech

Zdroj: Vlastní zpracování

Percepce Vietnamců českou společností

Rovněž u vietnamské menšiny byla testována vazba mezi obecným nahlížením na Vietnamce v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Všichni

respondenti byli vyzváni k zodpovězení otázky: „*Jaké je Vaše vnímání vietnamské komunity?*“, přičemž měli na výběr ze čtyř možných odpovědí. Byly jimi: „*Pozitivní*“, „*Negativní*“, „*Neutrální*“ a „*Nevím / Nedokážu posoudit / Nechci generalizovat*“. Odpovědi respondentů byly jedním znakem testované nulové hypotézy. Druhým znakem bylo pohlaví, věk, vzdělání nebo bydliště respondentů.

Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví

H₀₍₅₎: V české společnosti neexistuje statisticky významný genderový rozdíl ve vnímání Vietnamců.

Tabulka 9. Percepce Vietnamců v závislosti na pohlaví

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální/Nevím	Součet
Pohlaví:				
Ženy	60	3	74	137
Muži	53	9	57	119
Součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 4,396$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu H₀₍₅₎ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi pohlavím respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivně vnímá Vietnamce 44 % žen. Zcela shodná situace nastala také u mužů. I oni vnímají ze 44 % vietnamskou menšinu pozitivně. Avšak negativní postoj zaujalo více mužů nežli žen. U mužů tomu bylo v 8 % případů, oproti 2 % případů u žen. Neutrální stanovisko poté zaujalo 54 % žen a 48 % mužů. Tyto malé rozdíly nestačily k prokázání genderové závislosti ve vnímání vietnamské komunity.

Percepce Vietnamců v závislosti na věku

H₀₍₆₎: V české společnosti neexistuje statisticky významný generační rozdíl ve vnímání Vietnamců.

Tabulka 10. Percepce Vietnamců v závislosti na věku

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální/Nevím	Součet
Věk:				
Lidé do 26 let včetně	57	2	67	126
Lidé starší než 26 let	56	10	64	130
Celkový součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 5,350$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(6)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi věkem respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivní postoj k vietnamskému etniku zaujímá 45 % respondentů do 26 let včetně a 43 % respondentů starších 26 let. Lidé do 26 let včetně označili svůj vztah k Vietnamcům jako negativní ve 2 % případů, u starší generace to bylo v 8 % případů. Mladší generace zároveň vnímá Vietnamce neutrálně v 53 % případů, oproti 49 % případů u starší generace. I u v pořadí šesté nulové hypotézy se tedy najdou drobné rozdíly v odpovědích, statisticky významná závislost z nich ovšem nevyplyvá.

Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání

$H_{0(7)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na vzdělání.

Tabulka 11. Percepce Vietnamců v závislosti na vzdělání

Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální/Nevím	Součet
Vzdělání:				
Nižší vzdělání	60	9	82	151
Vyšší vzdělání	53	3	49	105
Součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 3,597$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(7)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek tedy poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi vzděláním respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Dotazovaní s nižším vzděláním hodnotí Vietnamce pozitivně ze 40 %. U lidí s vyšším vzděláním je tomu tak v 50 % případů. Zároveň lidé s nižším vzděláním hodnotí vietnamskou komunitu mírně negativněji, konkrétně v 6 % případů, oproti 3 % případů dotazovaných s vyšším vzděláním. Neutrálně poté hodnotí menšinu 54 % respondentů s nižším vzděláním a 47 % respondentů s vyšším vzděláním. U sedmé hypotézy je možné najít určité rozdíly

v procentuálním vyjádření percepce Vietnamců. Zejména u pozitivního postoje k vietnamské komunitě nalezneme na první pohled výraznější odlišnosti, na statisticky významnou závislost opět nestačí.

Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti

$H_{0(8)}$: V české společnosti neexistuje statisticky významný rozdíl ve vnímání Vietnamců v závislosti na bydlišti.

Tabulka 12: Percepce Vietnamců v závislosti na bydlišti

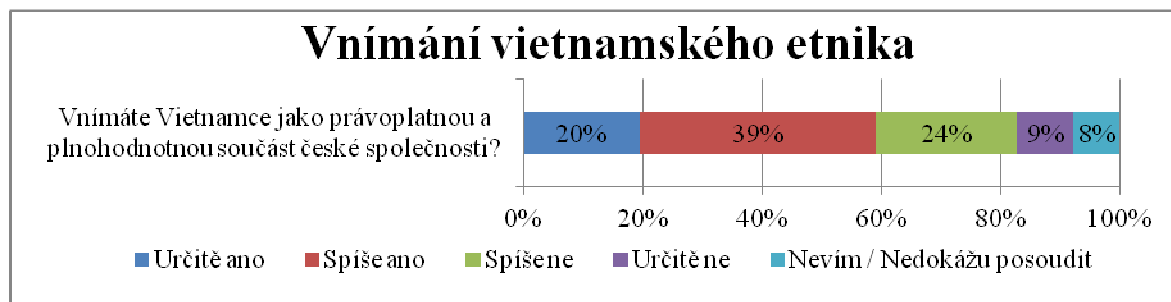
Percepce:	Pozitivní	Negativní	Neutrální/Nevím	Součet
Bydliště:				
Město nad 100 000 obyvatel	51	3	49	103
Obce do 100 000 obyvatel včetně	62	9	82	153
Součet	113	12	131	256

Zdroj: Vlastní zpracování

Pomocí kontingenční tabulky a vztahu 1.6 byla určena hodnota testového kritéria, která v tomto případě po zaokrouhlení činí $\chi^2 = 2,722$. Tento výsledek byl následně porovnán s tabulkovou kritickou hodnotou $\chi^2_{0,05(2)} = 5,991$. Hodnota testového kritéria je tedy menší než tabulková kritická hodnota, což znamená, že dle rozhodovacího pravidla přijímáme nulovou hypotézu $H_{0(8)}$ na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Výsledek poukazuje na to, že ve výběrovém souboru neexistuje s 95% pravděpodobností statisticky významná závislost mezi bydlištěm respondentů a jejich vnímáním vietnamské komunity.

Pozitivní názor na vietnamskou komunitu zaujalo 49 % respondentů z měst s více než 100 000 obyvateli a 40 % respondentů s bydlištěm v obcích do 100 000 obyvatel včetně. Negativní postoj zaujímají 3 % obyvatel z větších měst nad 100 000 obyvatel oproti 6 % respondentů z menších obcí. Neutrální postoj zastává 48 % dotazovaných z velkých měst nad 100 000 obyvatel a 54 % dotazovaných z menších obcí České republiky čítajících méně než 100 000 obyvatel včetně. Ani v poslední hypotéze týkající se bydliště respondentů a jejich vnímání zástupců vietnamské komunity nelze konstatovat statisticky významnou závislost.

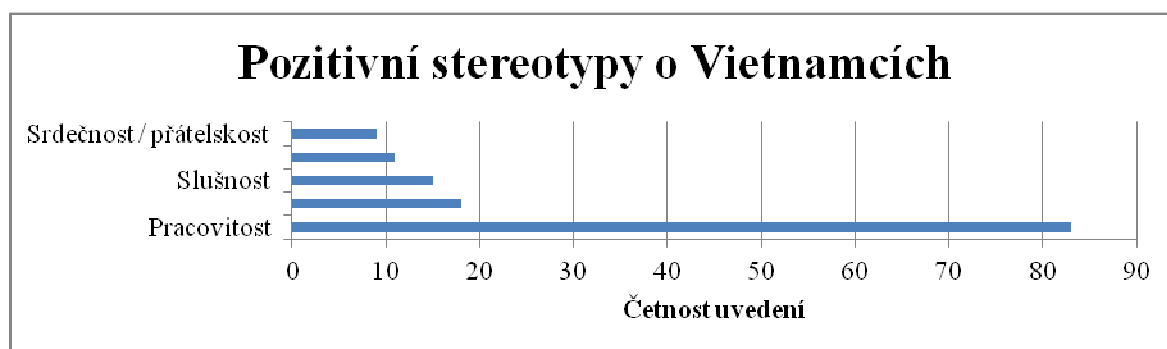
Výzkum Vietnamců se rovněž zaměřil na analýzu veřejných postojů respondentů k Vietnamcům a jejich vztahu k této etnické menšině. Současně byly zkoumány také stereotypy spojené s vietnamským etnikem v České republice. Dotazovaní vyjadřovali své názory na zkoumané oblasti. Výchozí otázka, jak česká společnost chápe vietnamské etnikum, byla založena na vnímání právoplatnosti a plnohodnotnosti této národnostní menšiny.

Graf 4. Vnímání vietnamského etnika

Zdroj: Vlastní zpracování

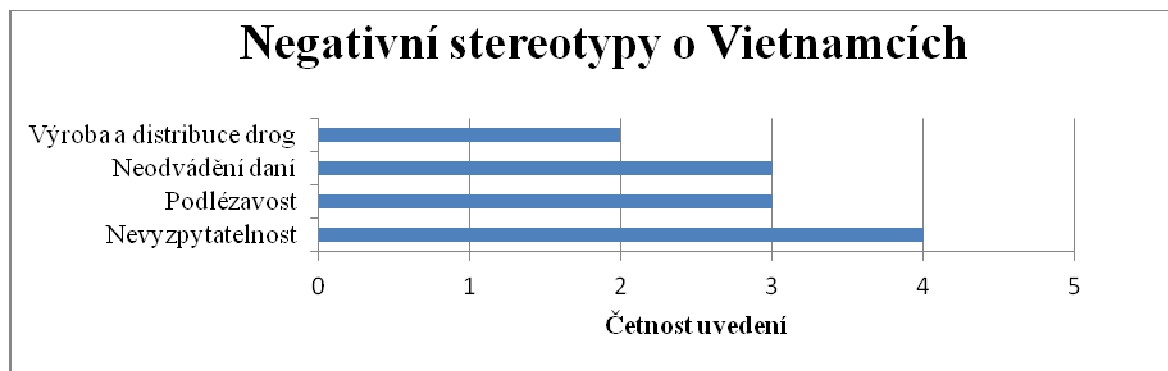
Výsledek potvrdil uznávání Vietnamců jako právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti. Určitě je o tom přesvědčeno 50 respondentů (20 %) a spíše ano 101 (39 %). Spíše ne pak odpovědělo 61 dotázaných (24 %) a určitě ne 24 (9 %). Svůj názor nevyslovalo, resp. nedokázalo určit 20 respondentů (8 %).

Rovněž u stereotypů týkajících se vietnamské komunity platí skutečnost, že nelze přisuzovat morální a duševní hodnoty jedincům na základě jejich etnické příslušnosti. Tyto vlastnosti však připisovalo Vietnamcům 53 % respondentů. Celkově je možné konstatovat, že pozitivní vnímání a postoje vůči Vietnamcům se pak promítly i v pozitivních stereotypech o Vietnamcích.

Graf 5: Pozitivní stereotypy o Vietnamcích

Zdroj: Vlastní zpracování

Každý z respondentů měl opět možnost uvést neomezený počet vlastností, které kolektivně přisuzovali vietnamské menšině. V drtivé většině převládal pozitivní heterostereotyp pracovitosti Vietnamců, který byl uveden 83krát. Jako další byly uváděny stereotypy o inteligenci, slušnosti, cílevědomosti a srdečnosti. Pouze ve velmi omezeném počtu byly uváděny stereotypy negativní, kterými jsou nevyzpytatelnost, podlézavost, neodvádění daní a výroba s distribucí drog.

Graf 6: Negativní stereotypy o Vietnamcích

Zdroj: Vlastní zpracování

Závěr

Tato studie se zabývala otázkou, jak česká společnost nahlíží na vybrané jinoetnické skupiny, Romy a Vietnamce. Šetřena byla zejména skutečnost, zda existuje názorový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců v závislosti na pohlaví, věku, vzdělání a bydlišti respondentů. Jedinou statisticky významnou závislostí byla shledána genderová závislost ve vnímání Romů, která přisuzuje ženám příznivější vnímání romské komunity, než tomu bylo prokázáno u mužů. Svůj postoj jako pozitivní ve vztahu k romskému etniku označilo 7 % žen oproti necelým 2 % mužů. Žádné jiné závislosti týkající se věku, vzdělání a bydliště respondentů nebyly prokázány. Zároveň nebyla prokázána genderová závislost ve vnímání vietnamského etnika.

Z výsledků je dobře patrný celkový rozdíl ve vnímání Romů a Vietnamců respondenty. Zatímco u Romů převládá spíše negativní percepce, která se projevuje převážně negativními stereotypy, u Vietnamců je situace odlišná. Většina dotazovaných je spojuje s pozitivními vlastnostmi. Tuto skutečnost dokresluje i počet respondentů, kteří komunity vnímají jako právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti. Zatímco Vietnamce obývající území ČR pouze několik posledních desítek let, pokládá za právoplatnou a plnohodnotnou součást české společnosti 59 % dotazovaných, v případě Romů, kteří žijí na území ČR již po staletí, je to 35 %.

Ačkoliv drtivá většina respondentů nemá osobní ani přátelské vztahy se zástupci uvedených minorit, lepší celkový dojem budí jednoznačně Vietnamci. Za své sousedy by si je raději zvolilo 69 % dotazovaných, oproti 1 % respondentů, kteří by preferovali Romy před Vietnamci.

Z výsledků studie jsou patrné propastné rozdíly mezi zkoumanými minoritami v české společnosti. Dále studie upozorňuje na problémové vnímání romské komunity projevující se negativními stereotypy a předsudky. Přestože dnes již existuje řada projektů, jež se snaží o

sblížení české majority s romskou minoritou, konfliktní potenciál česko-romských vztahů stále přetrvává. Alarmující je rovněž skutečnost, že vytváření negativních stereotypních obrazů o romském etniku nikterak nezávisí na dosaženém stupni vzdělání ani bydlišti respondentů, ale prostupuje napříč celou společností, jak to dokládají výsledky výzkumu studie. Přestože regulace negativních heterostereotypů může budit zdání jednoduchých idealistických řešení, vidím v něm jedno z dílčích řešení vedoucí ke zlepšení těchto meziskupinových vztahů. Jedná se však o velmi náročný a dlouhodobý proces, se kterým se bude potýkat ještě mnoho dalších generací a zcela zásadní roli zde bude sehrávat apel na vzdělávání jednotlivců a pochopení daných mezikulturních rozdílů. Pouze tak je možné dosáhnout určité změny.

Seznam použitých zdrojů

- ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.
- BARTH, Fredrik. *Ethnic groups and boundaries: The social organization of culture difference*. Oslo: Universitetsforlaget, 1969.
- CONNOR, Walker. Národ je národ, národ je stát, národ je etnická skupina, národ je... In: HROCH, Miroslav (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 154–173. ISBN 80-864-2920-2.
- ERIKSEN, Thomas Hylland. *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*. Vyd. 1. Překlad Marek Jakoubek. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, 352 s. Studijní texty (Slon), 51. sv. ISBN 978-807-4190-537.
- GELLNER, Ernest André. *Národy a nacionalismus*. 2. vyd. Praha: Josef Hříbal, 1993, 158 s. ISBN 80-901381-1-X.
- HIRT, Tomáš. Přehled základních tezí modernistického pojetí nacionalismu. *AntropoWEBZIN* [online]. 2007 [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://antropologie.zcu.cz/prehled-zakladnich-tezi-modernistickeho-pojet>
- HIRT, Tomáš; JAKOUBEK, Marek. Situace „romských“ populací v ČR: ne-etnický výkladový model. In: LEONTIYEVA, Yana (ed.). *Menšinová problematika v ČR: komunitní život a reprezentace kolektivních zájmů (Slováci, Ukrajinci, Vietnamci a Romové)*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2006, s. 63–83. ISBN 80-733-0098-2.
- HNILICA, Karel. *Stereotypy, předsudky, diskriminace: pojmy, měření, teorie*. Praha: Karolinum, 2010, 207 s. ISBN 80-246-1776-5.
- HOBBSBAWM, Eric. *Globalizace, demokracie a terorismus*. Vyd. 1. Překlad Pavel Pšejja. Praha: Academia, 2009, 134 s. XXI. století, sv. 5. ISBN 978-802-0017-253.
- LIPPMANN, Walter. *Public opinion*. New Brunswick, N.J., U.S.A.: Transaction Publishers, 1997, 427 p. ISBN 15-600-0999-3.
- SMITH, Anthony. Etnický základ národní identity. In: HROCH, Miroslav. (ed.). *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 270–296. ISBN 80-864-2920-2.
- WEINEROVÁ, Renata. *Romové a stereotypy: výzkum stereotypizace Romů v Ústeckém kraji*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 90 s. ISBN 978-802-4626-321.